

TRANSPORT

-
- Pojam i značaj transporta
 - Odluka: sopstveni ili tuđ transport
 - Vrste transporta

TRANSPORT

Pojam i značaj transporta

- Transport je samostalna privredna delatnost koja se bavi prenosom materijalnih dobara, ljudi i vesti sa jednog na drugo mesto, imajući u vidu zadovoljenje ljudskih potreba kako u sferi proizvodnje, tako i u svakodnevnom životu
- U komercijalnom poslu, transport se može posmatrati kao način diferenciranja cena i kupaca
- Vrste transporta:
 - Drumski
 - Vodeni
 - Železnički
 - Vazdušni
 - Cevovodni

TRANSPORT

Pojam i značaj transporta

- Alokacija troškova transporta zavisi od toga da li se usluge transporta koriste individualno ili produktivno
- Ako se usluge transporta koriste individualno tada se troškovi transporta smatraju potrošnjom, a ako se koriste produktivno tada se troškovi transporta smatraju stadijumom proizvodnog procesa pa postaju zavisni troškovi i ulaze u kalkulaciju cene koštanja
- Transport je složena delatnost koja se mora programirati tako da odgovara potrebama korisnika usluga
- Postojanje diskontinuiteta između ponude transportnih usluga i tražnje za ovim uslugama dovodi do neiskorišćenosti kapaciteta transportnih sredstava, što se direktno odražava na ekonomičnost poslovanja transportnih preduzeća

TRANSPORT

Pojam i značaj transporta

- Transportni sistem obuhvata transportna sredstva, postrojenja i transportne relacije na određenom prostoru
- Kao specifična delatnost, transport povezuje ljude, preduzeća, grane, teritorije, gradove, države i tržišta
- Transportom se može uticati na nivo razvoja nekog tržišta, on neposredno utiče na stepen snabdevenosti tržišta robama i na veću prisutnost ljudi na tržištu (bilo u ulozi prodavca ili kupca)
- Transport utiče i na cenu proizvoda ili usluge
- Kao jedan od parametara stepena razvoja nacionalne ekonomije, transport utiče i na njenu konkurentsku poziciju na tržištu

TRANSPORT

Pojam i značaj transporta

Transportne klauzule:

- Funkcija transporta se najčešće nalazi između funkcije prodaje i kupovine (od prodavca preuzima robu i prevozi je do kupca)
- Pravne i tehničke norme i uslovi kupoprodaje zahtevaju korišćenje transportnih klauzula odnosno mnogobrojnih termina i skraćenica koje pomažu pri ugovaranju i isporuci robe
- Najčešće transportne klauzule su: franko utovareno, franko istovareno, franko kupac, franko prodavac

TRANSPORT

Pojam i značaj transporta

- Međunarodne transportne klauzule regulisane su skupom pravila za tumačenje trgovačkih termina INCOTERMS (akronim od engl. naziva *International commercial terms*)
- Kupac i prodavac ne moraju u ugovor unositi detalje o troškovima osiguranja, prevoza, obavezi plaćanja carinskih i ostalih dažbina, kao i o trenutku prenosa rizika i vlasništva nad robom – dovoljno je da odaberu jednu od skraćenica iz seta INCOTERMS klauzula, prema zajedničkim potrebama
- INCOTERMS je skraćenica za međunarodne trgovačke termine čija je svrha da pruže set najčešće korišćenih međunarodnih pravila u spoljnoj trgovini, kako bi se izbeglo različito i pogrešno tumačenje trgovačkih uslova koje su dve strane iz različitih zemalja utvrdile svojim ugovorom o kupoprodaji. Ove skraćenice se nazivaju i paritet ili transportne klauzule i predstavljaju sastavni deo cene
- Prvu zbirku INCOTERMS-a izdala je Međunarodna trgovačka komora u Parizu 1936. godine

TRANSPORT

Pojam i značaj transporta

- INCOTERMS klauzule se mogu svrstati u 4 grupe prema početnom slovu skraćenice: grupu E, grupu F, grupu C i grupu D
- Klauzule E, F i C grupe su klauzule otpreme, a klauzule D su klauzule prispeća
- Vlasništvo nad robom prema E, F i C klauzulama se prenosi već u zemlji prodavca pošto se isporuka vrši u zemlji prodavca, dok kod D klauzula prodavac vlasništvo nad robom zadržava i u zemlji kupca
- Izbor transportne klauzule u konkretnom ugovoru o međunarodnoj kupoprodaji zavisi od vrste robe, načina transporta kao i ciljeva koje ugovorne strane žele da postignu sa stanovišta najefikasnije realizacije ugovorenog posla (cena za isti proizvod, istog proizvođača, kalkulirana na bazi svakog od trinaest pariteta INCOTERMS-a bila bi različita)

TRANSPORT

Odluka: sopstveni ili tuđ transport

- Jedna od složenijih i težih odluka zbog dugoročnog dejstva rizika po preduzeće

SOPSTVENI TRANSPORT

- Prednosti: brža i efikasnija isporuka proizvoda do kupca, veća zaposlenost radnika i sredstava, bolje poznavanje tržišta i kupca, brža dostava rezervnih delova za servisiranje i brže otklanjanje reklamacija, redovnije snabdevanje trgovina i stovarišta proizvodima
- Nedostaci: visoki troškovi održavanja sredstava, sužen izbor transportnog sredstva (preduzeće može imati svoj drumski transport, ali retko vazdušni i vodeni; železnički je u većini zemalja u rukama države)

TRANSPORT

Odluka: sopstveni ili tuđ transport

TUĐ TRANSPORT

- Visoka specijalizacija i velika koncentracija sredstava kod preduzeća koja se bave samo transportom, obezbeđuju nižu cenu usluge
- Izbor alternative između drumskog i vodenog saobraćaja upućuje na strategiju tuđeg transporta

Ako se koristi tuđ transport, troškovi transporta (zavisni troškovi) mogu se direktno pripisati ukupnoj ceni robe

Ako je u pitanju sopstveni transport, javljaju se i troškovi registrovanja preduzeća za obavljanje transportne delatnosti, osiguranje transportnih sredstava, servisiranje itd (ovi troškovi se mogu posredno pripisati ceni robe)

TRANSPORT

Vrste transporta

Drumski transport

- Savremeni drumski transport obavlja se automobilima (teretni automobili sa prikolicom i bez prikolice, tegljači, šleperi, specijalni automobili i priključna vozila)
- Još uvek ni jedan vid transporta po raznolikosti sredstava nije ugrozio drumski transport
- Ima prednosti u odnosu na ostale vidove transporta, naročito kod nekih vrsta roba

TRANSPORT

Vrste transporta

Drumski transport

- Drumskim transportom se može obavljati prenos roba i proizvoda “od vrata do vrata”
- Ne gube se vreme i sredstva na pretovar, prepakivanje
- Naročito je pogodan za skupocene terete na kraćim relacijama (novac, zlato, dragocenosti, umetnička dela...)
- Može se obavljati i za sopstveni i za tuđ račun
- U međunarodnom drumskom saobraćaju često se koristi oznaka TIR – znači da je teret propisno zapakovan i da odgovara dokumentu (tovarnom listu) pa ga ne treba posebno pregledati kroz tranzitne zemlje

TRANSPORT

Vrste transporta

Drumski transport

- Ugovara se transportnim ugovorom
- Vozač mora uz sebe imati tovarni list (sačinjen na osnovu ugovora)
- Bitni elementi tovarnog lista: mesto izdavanja, datum, adresa pošiljaoca, adresa primaoca, mesto utovara i mesto istovara robe, podaci o prevozniku, opis i količina robe, bruto težina, dokumenta koja potvrđuju da prevoz odgovara odredbama međunarodne konvencije

TRANSPORT

Vrste transporta

Vodeni transport

- Morski, rečni i jezerski transport
- MORSKI TRANSPORT
- ✓ Jedan od najjeftinijih oblika transporta (ukoliko su proizvođač i kupac u nekoj od morskih luka, tako da se roba ne pretovara više puta i ne mora da se koristi još neka vrsta transporta)
- ✓ Komercijalista koji obavlja poslove prodaje, nabavke ili transporta mora dobro poznavati pravila poslovanja prilikom otpreme ili prijema robe morskim putem
- ✓ Najznačajniji dokument u morskom transportu je konosman ili teretnica

TRANSPORT

Vrste transporta

Vodeni transport

■ REČNI TRANSPORT

- ✓ U zemljama kroz koje protiče reka
- ✓ Jeftin transport
- ✓ Pogodan za kombinovanje sa železničkim i drumskim transportom

■ JEZERSKI TRANSPORT

- ✓ Može biti povezan sa rečnim ili sa kanalskim tokovima
- ✓ Sužene mogućnosti u odnosu na mora ili reke
- ✓ Može se kombinovati sa drumskim transportom
- ✓ Prevoz roba i tereta uglavnom na malim razdaljinama

TRANSPORT

Vrste transporta

Železnički transport

- Ima značajne prednosti u odnosu na ostale vrste transporta, ukoliko je proizvodnja uz železničku prugu ili je trasa pruge dovedena do fabrike i ako je omogućena alternativna energija za pogon lokomotive
- Prednosti:
 1. Može da obavlja prevoz robe i putnika istovremeno
 2. Cene železničkog transporta su niže od ostalih
 3. Može da prevozi sve vrste robe (tečne, rasute, komadne...)

TRANSPORT

Vrste transporta

Železnički transport

- Pošiljke železnicom mogu biti denčane i vagonске
- 1. Denčane pošiljke – transportuju se službenim vagonima; pakuju se u kalete i pakete; težina max 5.000 kg
- 2. Vagonске pošiljke – obično za težine veće od 5.000 kg (moguće i za lakše pošiljke ali zakupac plaća tarifu za pun vagon)
- Podela pošiljki prema načinu transporta:
 1. Sporovozne (redovne)
 2. Ubrzane
 3. Brzovozne (oročene)
 4. Ekspresne
- Tarifa u užem smislu podrazumeva “stavove za transportne usluge po jednoj transportnoj jedinici”

TRANSPORT

Vrste transporta

Železnički transport

- Tarifa predstavlja cenu usluge u železničkom transportu
- Tarifu u prevozu robe čine:
 1. Vozarina
 2. Sporedne pristojbe
 3. Ostali troškovi prevoza
- Visinu vozarine određuju: vrsta pošiljke, teretni razredi robe, brzina transporta, nosivost vagona, težina robe, dužina puta; (vozarina obično ima najveći uticaj na visinu tarife)
- Sporedne pristojbe čine: troškovi manipulisanja, brojanja, merenja, pregleda, utovara, ležarine i kalskih gubitaka robe
- Ostali troškovi prevoza se odnose na postupanje sa robom da se ne bi povećao procenat kala, rastura i loma, poštanski troškovi...

TRANSPORT

Vrste transporta

Železnički transport

- Tovarni list – formalno pravni dokument sastavljen od klauzula koje su regulisane posebnim propisima; predstavlja dokument koji dokazuje da između prevoznika i naručioca prevoza postoji ugovorni odnos
- Izdaje ga železnica u više primeraka a popunjavaju ge obe strane
- Različitih boja za svaku vrstu pošiljke
- Strogo formalna pravila u popunjavanju i overi tovarnog lista
- Izdaje se u momentu predaje i prijema robe
- Prati robu u transportu i predaje se u ruke primaoca robe

TRANSPORT

Vrste transporta

Vazdušni transport

- Najmasovniji vid avionskog saobraćaja je transport putnika
- Cena avionskog prevoza veoma visoka
- Zbog efikasnosti i brzine, poslovna putovanja se uglavnom obavljaju avionskim prevozom
- Značajan za razvoj turizma
- Avionima se uglavnom transportuju novac, dragocenosti i specijalni proizvodi
- Rasuti tereti se takođe mogu transportovati avionima (neprekidne trake za kontinuirani transport rasutih proizvoda ili sirovina kao što su: ruda, zemlja, uglj, kamen...)
- U poljoprivredi se avijacija koristi za obavljanje određenih poljoprivrednih radova (uništavanje štetočina, prihranjivanje...)

TRANSPORT

Vrste transporta

Vazdušni transport

- Tovarni list – osnovni komercijalni i pravni dokument u vazdušnom transportu – dokaz da je između davaoca i primaoca usluge sklopljen ugovor, da je roba primljena na utovar
- Osnovni elementi tovarnog lista u vazdušnom transportu:
 - Polazište i odredište
 - Adresa i podaci primaoca i pošiljaoca
 - Podaci o robi (vrsta, broj, pakovanje, označavanje)
 - Broj primeraka tovarnog lista
 - Prateća dokumentacija uz robu

TRANSPORT

Vrste transporta

Cevovodni transport

- Transport cevima – tečni proizvodi (nafta, ulje, kiseline, voda, vodena para...)
- Izvodi se na dva osnovna načina:
 1. Vazdušnim putem
 2. Podzemnim putem
- Snabdevanje energijom i vodom u velikim gradovima se uglavnom vrši cevovodnim transportom (para za grejanje, gas, voda, kanalizacija...)

TRANSPORT

Vrste transporta

Poštanski transport

- Poštanski transport – specifičan vid transporta roba i usluga
- Vrednosna pisma (do 2kg težine)
- Paketi (robne pošiljke, do 30kg težine)
- Poštanska tarifa (poštarina) – cena usluge poštanskog transporta; određuje se u zavisnosti od vrednosti pošiljke, načina pakovanja, težine pošiljke...
- Transport robnih uzoraka
- Kupoprodaja putem pouzeća – prodavac daje svoju robu (prema pravilima pošte), a pošta je dužna da prilikom isporuke robe (paketa) izvrši naplatu vrednosti robe (iznos prebacuje na račun prodavca) i vrednosti poštarine (zadržava za sebe kao cenu svoje usluge).